

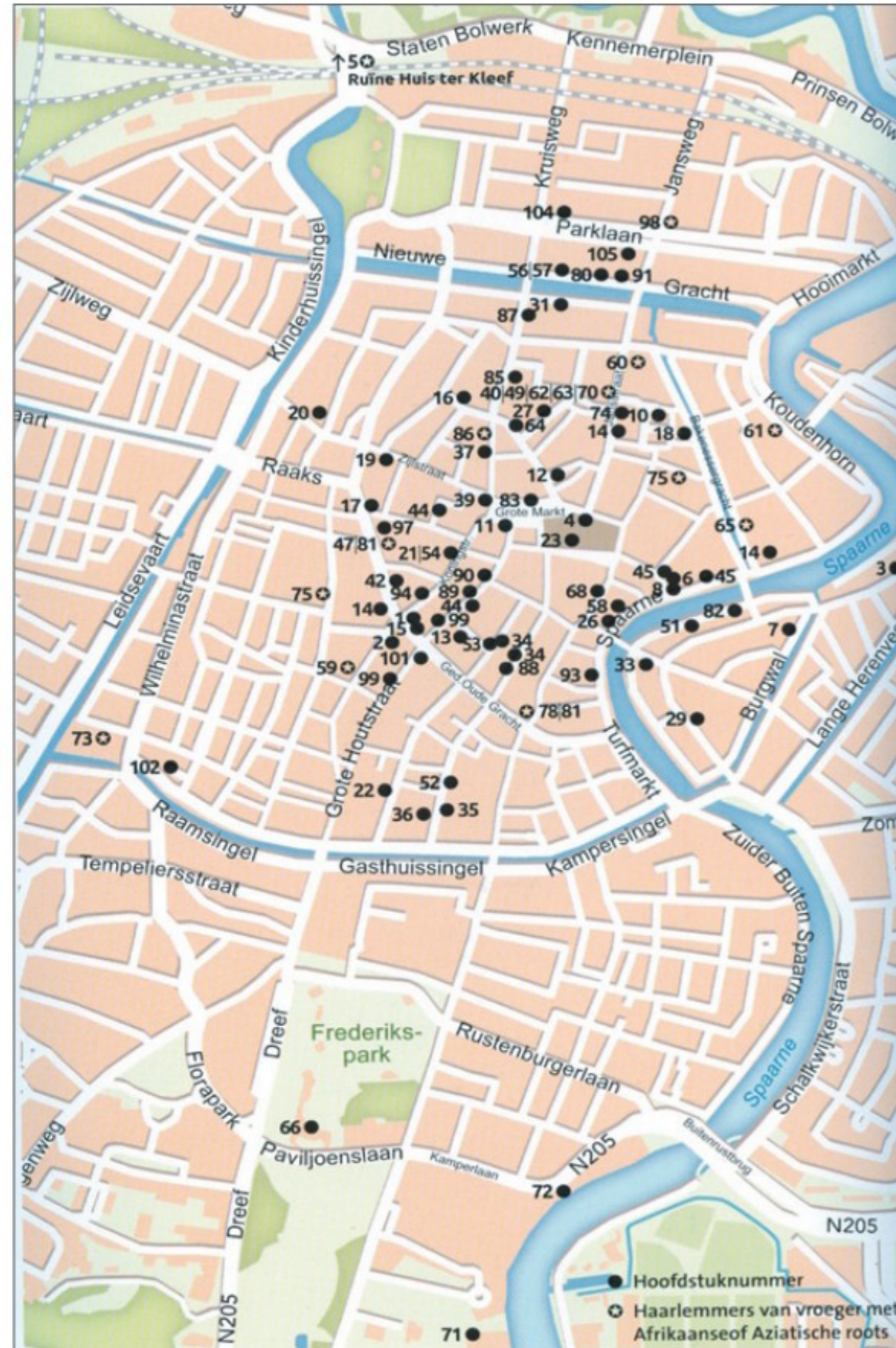
Haarlemmers en de slavernij (1)

Het boek 'Haarlemmers en de slavernij' is veel meer dan een beschrijving van hoe Haarlemmers betrokken waren bij de slavernij. Zo kent het een inleiding die boordevol zit met belangrijke informatie om de context te scheppen voor de gebeurtenissen die de auteurs Ineke Mok en Dineke Stam gaan beschrijven.

DOOR CEES LUCKHARDT

Gevelsteen lijnwaad- of linnenpakkerij.

Wandelroutekaart uit het boek.

Met de inleiding krijgt het onderwerp een zo uitvoerige en complete introductie, dat deze in elk schoolboek geplaatst zou kunnen worden als introductie op de slavernijgeschiedenis. Zo kent ze context gevende stellingname als: „Slavernij is een constante staat van oorlog. Verzet was dan ook aan de orde van de dag, van geveinsde doofheid en sabotage tot grote opstanden.”

Hetzelfde geldt voor alle overige informatie die hier publiekelijk gemaakt wordt. Zoals het feit 'dat de stad Haarlem in 1637 kon medebeslissen over de vraag of de oorlog tegen Spanje moest worden beëindigd'. „Haarlem stemde tegen omdat de kaapvaart zeer lucratief was en omdat gevreesd werd dat vrede een nieuwe concurrentieslag om de Vlaamse textiel zou opleveren.”

De auteurs hebben hun uiterste best gedaan om zo compleet mogelijk te zijn, maar geven tegelijkertijd aan dat met dit boek nog niet het complete verhaal is geschreven doordat ze 'nog tot de laatste dag bijleerden' en nieuwe informatie ontvingen. Daar waar verder onderzoek noodzakelijk is stellen ze belangwekkende vragen. In de bespreking van Anna Elisabeth die in de archieven beschreven is als 'bejaarde, zijnde swartin, out sijn 40 jarig' stellen ze vragen als: „Hoe zal de dopelinge zich gevoeld hebben in een Haarlemse hervormde kerk op 2 juli 1756 ten overstaan van witte christenen? Zonder haar familie, maar met haar zogenaamde bazin of baas. Was het haar wens zich te laten dopen?” (p.139) Ook hierdoor is dit boek een belangrijke publicatie. Het kent geen droge zakelijke opsomming van allerlei feiten, maar roept juist op tot empathie en geeft stof tot nadenken.

Voor de meeste lezers zal veel als nieuw en onbekend overkomen. Het boek is zo overweldigend informatief over bijna alle onderwerpen rond de slavernij dat het af en toe even weggelegd moet worden om alles te kunnen verwerken. Gelukkig is de publicatie zo ook opgezet, de lezer kan grote en kleine stukken lezen terwijl in gedachten kan worden gewandeld door het centrum van Haarlem. Hoewel aan de opzet van dit onderzoek een stadswandeling ten grondslag ligt kan het onderzoek gelezen worden zonder acht te slaan op de wandelroute.

De scheiding die algemeen gebruik was in de geschiedschrijving tot in begin 21ste eeuw waardoor aparte boeken verschenen over de VOC en WIC wordt hier niet meer gehanteerd. De lezer krijgt hier niet meer een aparte behandeling voorgeschoteld van de slavernij in de West ten opzichte van die in de Oost. Duidelijk is gemaakt dat een dergelijke scheiding eigenlijk ook niet bestond in het Nederlandse overheidsbeleid. De auteurs stellen onder andere vast dat bij de afschaffing van de slavernij in Nederlands-Indië in 1860 slavenhouders ook een compensatieregeling kregen, maar dat nog niet bekend is welke Haarlemmers dit 'recht' hebben gekregen. Wel komt het grote verschil in opdracht van de

Haarlemmers en de slavernij (1)

Staten Generaal voor de VOC en WIC aan bod. De WIC moest vanaf 1621 veroveren. Ze moest gebieden en handelsposten innemen op de Spaanse en Portugese vijand waarmee men al sinds 1568 in oorlog was. Daarvoor kreeg ze onder andere kaapvaartrechten. Terwijl de VOC naast een militaire ook een bestuurlijke macht mee had gekregen. Beiden kenden een monopolie op papier voor dat het controleren en afdwingen van het monopolie in de praktische onmogelijkheid bleek te zijn.

Allerlei facetten rond de 'aankoop' van slaafgemaakten voor textiel, metaal, wapens, kralen, kaurischelpen en drank worden uitvoerig besproken. Textiel was met 50 procent van het totaal het belangrijkste ruilmiddel in de mensenhandel (p.94). In de 17e eeuw waren dit vooral Haarlems en Leids lijnwaad of linnen, daarvoor verhandelde Portugal vooral stoffen uit Azië. In de archieven troffen de onderzoekers teksten aan als: 'Twee stuks Haarlemmer noppies voor een slaaf' en '60 el Haarlemmer damast voor een slaaf'.

Dat deze ontmoeting tussen ruilhandel en kapitalistisch denken geen windeieren opleverde maken de auteurs duidelijk met de opsomming van de gigantische vermogens die de elite-families van Haarlem, in connectie met die van Amsterdam en andere steden, wisten te vergaren. Het gaat daarbij in de 17e eeuw al niet alleen meer om tonnen, maar ook om miljoenen gulden aan opbrengsten.

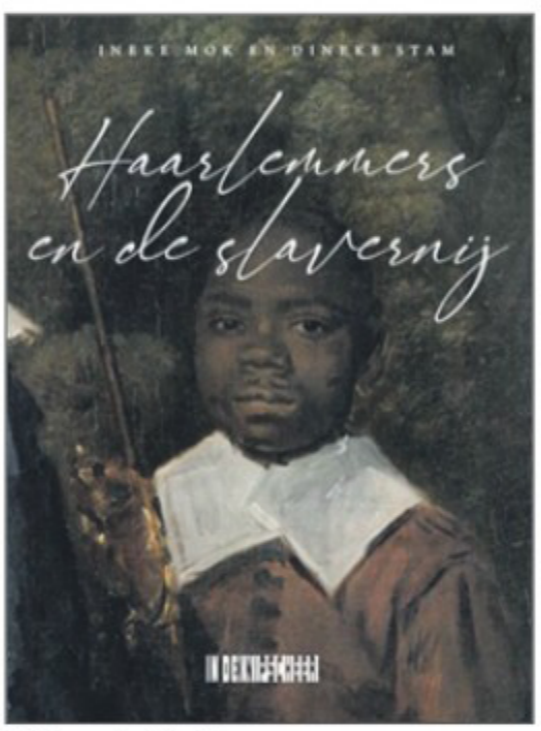
Textiel was met 50 procent van het totaal het belangrijkste ruilmiddel in de mensenhandel. In de 17e eeuw waren dit vooral Haarlems en Leids lijnwaad of linnen.

In de inleiding heeft de lezer dan al de bijzonder kanttekening gelezen dat naast de ruim 600.000 mensen die onder Nederlandse vlag werden gedeporteerd vanuit hun geboorteland in Afrika naar de 'Nieuwe wereld' in de koloniën nog eens miljoenen

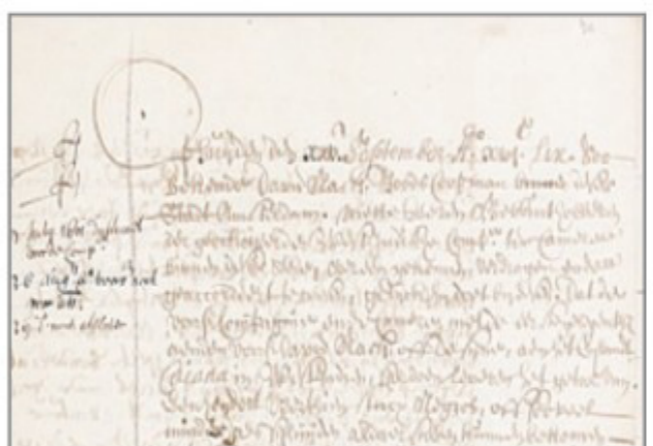
mensen in slavernij werden geboren. Daar had nog aan toegevoegd kunnen worden dat deze officiële boekhoudcijfers mogelijk aan de lage kant zijn omdat het niet geheel logisch en veilig was om onder Nederlandse vlag te voeren in gebieden die beheerst

en bezet waren door de landen waarmee men in oorlog was. Verschillende historische onderzoekers stellen dat de 17e eeuw eigenlijk gezien moet worden als een eeuw waarin Nederland in een continue staat van oorlog verkeert. Bovendien is door onderzoek van onder andere Leo Balai, Boi Antoin, John Schermer en Willem Klooster gebleken dat men voor gemiddeld twaalf tot twintig procent jonge mensen aan boord meenam en dat kinderen in de scheepsboekhouding anders moesten worden beschreven. Onder een mens kon in boekhouding ook worden verstaan twee kinderen van zeven tot twee jaar. Drie kinderen van acht tot veertien jaar moesten in de boekhouding verwerkt worden als twee mensen (p.20 Balai, 2013). „Er was overeenkomen dat slaafgemaakten van vijftien tot en met zesentertig jaar, voor één leverbare slaaf zullen worden gerekend.” (WIC-contract met koopman David Nassy, 1659, Amsterdam Archief, 2020)

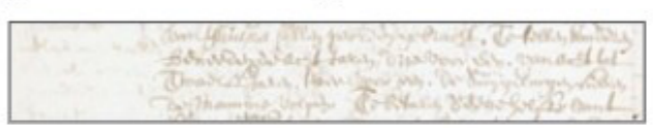
In de praktijk leverde dit schokkende en uitzonderlijke gebeurtenissen op als in 1680 toen twee slavenscheppen in de Curaçaose haven verschenen met in totaal 150 zuigelingen aan boord. Dit 'tot seer grote bevrediging' van de Amsterdamse WIC-bewindhebbers aangezien het aanvoeren van 'Suygelingen buiten de compagnie pertinenter advis' valt (p.188 Antoin, 2023). Hoe 'zuigelingen' in de boekhouding van de slavenscheppen moest worden verwerkt is (nog) onbekend, wel weten we uit onderzoek dat onder dit begrip kinderen tot 2 jaar' moesten worden gerubriceerd en dat men begin 19e eeuw vanuit Nederland regels uitschreef om moeder en kind niet te scheiden. Daarmee is de indruk gewekt dat scheiden regelmatig voorkwam. Die indruk wordt nog eens versterkt door het gegeven dat in het WIC-contract van 1659 met koopman David Nassy al beschreven stond: „De slaven onder de twee jaar, worden als zuigelingen gerekend en zullen de moeder volgen.”

Kaft van het boek.

WIC-contract, 1659, met David Nassy (particulier koopman) voor levering 114 mensen. Met de opmerkingen 'Eenhondert Veerthien stuxx Negros'. Of 'zoveel als ze kunnen krijgen. (...)' En 'Zuigelingen zullen de moeder volgen'.

WIC-contract met koopman David Nassy, 1659, Amsterdam Archief, 2020)